

”Folkan mine, dæm bære snakka norsk” – norsk i Wisconsin frå 1940-talet og fram til i dag

Arnstein Hjelde

Området rundt Coon Valley og Westby i Wisconsin, som eg her vel å kalle Coon, er eit av dei eldre norske settlementa i den vestre delen av Wisconsin, og der finst det framleis ein del som snakkar norsk. Mange her har røter tilbake til Gudbrandsdalen, inkludert Biri, og dette pregar også i stor grad språkbruken i dag. På mange plassar med stor innflytting av folk med ulik dialektbakgrunn er det ikkje uvanleg at det over tid veks fram ei relativt einhellig språknorm, ein koiné, og dette er ein prosess som mange stader kan ta tre generasjonar. Her vil eg sjå på nettopp denne utviklinga over tid, og eg byggjer da på tre ulike materiale, Einar Haugen sitt frå 1942, mitt frå 1992 og det nyaste samla inn av Nor-AmDiaSyn-prosjektet og meg sjølv i 2010–11. Gjennom å samanlikne dette materialet prøver eg å peike på nokre drag i denne utviklinga og vise at det heller ikkje i dag har vakse fram ei slik einhellig språknorm, vi finn framleis ein språkleg variasjon med trekk som vi tradisjonelt gjerne finn i Gudbrandsdalen i området frå Nord-Fron og nedover dalen til Mjøsa og Biri. Men dersom vi ser på dei yngste språkbrukarane, dvs. dei som er fødde etter 1940, vil vi kunne sjå at hos desse er denne variasjonen mykje mindre og at dei har ei relativt einsarta språknorm.

Bakgrunn*

Nesten all forsking på det amerikanorske språket har så langt fokusert på korleis det har endra seg som eit resultat av kontakten med engelsk. Og så godt som alle, frå Flom og Flaten tidleg på 1900-talet, via Haugen og Oftedal midt på århundret, til meg sjølv mot årtusenskiftet, har fokusert på ulike sider ved ordtilfanget og korleis engelsk ordmateriale på ulike måtar vart teke opp i det amerikanorske vokabularet. Derimot veit vi lite om korleis talemålet har endra seg over tid i dei norskamerikanske bygdelaga. Det er heller ikkje sagt at vi finn dei same endringsprosessane i alle dei gamle

norske settlementa. Det er rimeleg å tru at i settlement der så godt som alle hadde røter tilbake til den same bygda i gamlelandet, endra sjølve dialekten seg relativt lite ut over det vi finn som eit resultat av språkkontakt med engelsk. Annleis var det nok i settlement der folk kom frå mange ulike stader i Noreg, da kan ein kanskje vente å finne ei utvikling som liknar på det vi finn i ”nye” industriettsstader, som Odda og Høyanger her til lands, dvs. at det gjennom dialektkontakten veks fram ein ny dialekt, ein koiné (Kerswill 2002). Det er dette eg skal ta opp i denne artikkelen gjennom å sjå på dialektutviklinga i det gamle norske settlementet rundt småbyane Coon Valley og Westby i Wisconsin. Eg vil da samanlikne språket her slik det er dokumentert i opptaka som Einar Haugen gjorde i 1942, med opptak gjort i 1992 og 2010–11, og eg vil fokusere på utviklinga til nokre målmerke som vi tradisjonelt finn i talemålet i Gudbrandsdalen og dei nordlege Mjøsbygdene, og bruke desse som indikatorar på korleis språket har utvikla seg. I arbeidet med å heimfeste desse målmerka i dette austnorske området har eg hatt god nytte av Skjekkeland (2005) og Skogstad (1974) og ikkje minst *Kartsamling for leksikografi* og *Synopsisen* etter Norsk målførarkiv, som no er lagt ut på Internett.

Coon Valley og Westby

Coon Valley og Westby er to småbyar som ligg i Vernon County i den sørvestre delen av Wisconsin. Det ligg såleis i eit område der det midt på 1800-talet vart grunnlagt mange norske settlement (Qualey 1938), og norskdominansen i dette området er framleis svært tydeleg. Folketeljinga frå 2000 (US Census 2000), som er den nyaste som eg har hatt tilgang til, viser at det i Wisconsin går eit belte frå nettopp Vernon County og nordover langsmed Mississippi-elva og opp til countya Polk og Barron, der meir enn 20 % av innbyggjarane har norsk bakgrunn. Relativt flest nordmenn finn vi i Trempealeau County, der 40 % rapporterte norsk opphav. I Vernon County var det 36 %, og dette er dei to countya i Wisconsin der konsentrasjonen av norsk-ætta er størst, og her er også norskamerikanarane den største etniske gruppa. Ifølgje denne folketeljinga var det også her vi i Wisconsin fann relativt flest som rapporterte at dei snakka norsk heime.¹ I Trempealeau var det 410 slike, noko som tilsvarte 3,8 % av norskamerikanarane i dette countyet, medan dei i Vernon var 480, dvs. at 5,1 % av alle norskamerikanarane her framleis snakka norsk heime.¹ For folketeljinga frå 2000 har eg berre

hatt tilgang til tal på county-nivå, og ikkje for kvar einskild by og township, så desse tala kan derfor ikkje brukast til å seie noko detaljert om språkbruka i Coon ved årtusenskiftet. Slik detaljert informasjon finn ein derimot i folketeljinga i 1990. Da budde det til saman i underkant av 4 200 personar i kjerneområdet til Coon-settlementet, dvs. byane Coon Valley, Westby og dei to townshipa Coon og Christiana. Av desse rapporterte 2500 norsk som første etnisitet. Vidare var det i overkant av 550 som snakka norsk heime, dvs. 22 % av alle norskamerikanarane her. Eg fann ingen andre stader i Midtvesten der tilbøyeligheten til å snakke norsk var så stor. Men samstundes indikerer denne folketeljinga at språket må vere på sterkt retur no i dag: Tre fjerdedelar av dei norskspråklege i denne teljinga var fødde før 1926.

Coon-settlementet er relativt gammalt, dei første pionerane hadde bakgrunn frå Biri, og dei slo seg ned her i 1848, det same året som staten Wisconsin vart oppretta. Sosiologen P.A. Munch har peikt på at dette settlementet vokste i geografisk utbreiing i tjueårsperioden fram mot 1870-åra. Da var dei ytre grensene for settlementet i hovudsak fastlagte, og vidare vekst skjedde deretter innanfor desse grensene (1954: 114). Munch, som studerte dette settlementet straks etter siste verdskrig, skriv: "the tendency having been to get rid of foreign elements within the area of the settlement itself rather than expanding into new areas" (1949: 782). Han beskriv vidare dette settlementet som sosialt og økonomisk sjølvstendig og i motsetnad til sogning-settlementet som ligg sør i Vernon County, var det heller ikkje under økonomisk og sosial kontroll av "Yankee"-byen Viroqua. Coon-settlementet kunne derfor i stor grad isolere seg frå storsamfunnet og på mange måtar leve sitt eige liv. Munch skriv vidare at:

This community is very hard to break into, as is felt strongly by everyone who has tried it. There is a strong loyalty to the community and a correspondingly strong social pressure against any deviation from the accepted local pattern. What foreign elements have come in have either been assimilated completely to the cultural pattern of the community or they have been isolated socially until they preferred to leave. (op.cit: 784)

Munch (1954) kommenterer også noko han kallar for *gossip circles*, eller sosiale nettverk, som vi kanskje ville kalle det i dag. Her peiker han på at desse nettverka i stor grad bestod av folk med same bakgrunn. Og det er vel neppe tvil om at slike strategiar, der etnisitet i stor grad regulerer sosial interaksjon, også er ei viktig forklaring på kvifor det norske språket har vore i bruk så lenge i dette området.

Haugen beskriv Coon som eit Gudbrandsdals-settlement, men da ser han på Biri som ein del av den nedre Gudbrandsdalen (1953: 610–11). At døla-dominansen er stor, stemmer nok, men situasjonen er samstundes litt meir nyansert enn som så. I dag er det vanskeleg å skaffe seg eit fullt oversyn over den norske bakgrunnen til folk i dette området; det er mange som i svært begrensa grad veit kor slekta stammar frå, mange av dei har aldri vore i Noreg, dei har heller ikkje kontakt med skyldfolket sitt og veit derfor ikkje kor desse bur. I tillegg er kjennskapen til norsk geografi gjerne ustø. For å skaffe eit betre bilet av kva bakgrunn folk her har, har eg teke utgangspunkt i jubileumsbøkene for kyrkjene i Coon Valley og Coon Prairie² (Holand 1927 og 1928). Her finn vi korte biografiar for til saman 551 pionerar, dvs. førstegenerasjons mannlege innvandrarar som kom til Amerika mellom 1839 og 1877, og som var medlemmer i desse to kyrkjene. Dette er sjølv sagt ikkje ein fullgod måte å finne ut av bakgrunnen til folket her i dag på. Nokre var innom ei kort stund før dei reiste vidare vestover, mange kom etter 1877 og er dermed ikkje registrerte, og at dette er eit register over berre mannlege immigrantar, er heller ikkje uprøblematisk. Men eg vil likevel tru at dette gir ein viss indikasjon på kor folk i dette området stammar frå i Noreg, og dermed også om kva dialektbakgrunn dei kan ha.

40 % kom frå Gudbrandsdalen, og da særleg den nedre delen: Fron, Øyer og Gausdal er særleg godt representerte. Dessutan var 15 % frå Biri. I tillegg var det ein relativt stor kontingent frå Telemark (9 %) og Hurdal (5 %), og heller ikkje så reint få sogningar og folk frå området rundt Lista og Flekkefjord (5 %). Den siste gruppa var ein del av Coon Prairie-kyrkjelyden, men det er rimeleg å tru at desse eigentleg hørde til sogningane og flekkefjordingane rundt Viroqua. Det ser også ut til at det er nokre skilnader på Coon Valley og Coon Prairie. I Coon Prairie representerer Biri den største gruppa med 17 %. Det er også nokså mange i Coon Valley med denne bakgrunnen (12 %), men her er Nord-Fron (19 %) og Øyer (16 %) dei største gruppene. Haugen kommenterer også talemålet oppe i den såkalla Skogdalen, ein dal som går frå Coon Valley og som ender opp nord for Westby. Han meiner at sjølv om det i det meste av dette settlementet blir snakka ein dialekt frå dei nedre delane av Gudbrandsdalen, har folk i Skogdalen ein dialekt frå dei øvre delane av Gudbrandsdalen, og da kanskje særleg Fron (1953: 611). Og informasjonen i Holand (1928) kopla saman med grunnbøker (platbooks) tyder på at innvandrarane frå Fron i stor grad trekte ned i denne dalen og i sidedalane, og dermed er det heller ikkje usannsynleg at talemålet på Haugens tid framleis var prega av dette. Men i dag er det ikkje

mogleg å finne ein slik geografisk betinga språkvariasjon i dette området. Dette har m.a. samanheng med at folk i stor grad flyttar på seg, og mange reiser inn til byen når dei pensjonerer seg.

Materialet

Coon Valley og Westby er av dei områda i Midtvesten der det norske språket er best dokumentert over tid i form av lyd- og videoopptak gjort av Seip og Selmer (1931), Haugen (1942), Hjelde (1992, 1996, 2010) og NorAmDia-Syn (2010, 2011).

Den første systematiske innsamlinga av lydopptak av amerikansk vart gjort i 1931, da Didrik Arup Seip og Ernst W. Selmer var på feltarbeid i Midtvesten for å studere norske dialektar i Amerika. Ut frå feltnotat var dei også i Coon Valley og gjorde opptak. Store delar av det materialet som dei samla, har i dag gått tapt (Dørum 1991: 18), og det som finst, er svært vanskeleg å orientere seg i (http://www.tekstlab.uio.no/nota/NorDiaSyn/dialekt_seip_og_selmer.html). Eg har derfor ikkje vore i stand til å finne ut av om desse opptaka frå Coon Valley framleis eksisterer. Uansett er den tekniske kvaliteten på mange av desse opptaka nokså därleg, og det er derfor begrensa i kor stor grad dei kan brukast som grunnlag for språklege studium.

Kvaliteten på opptaka til Einar Haugen er i så måte betre. Seinsommaren og hausten 1942 var han i Coon og gjorde lydopptak, og dette materialet, saman med resten av opptaka hans, er no tilgjengeleg på nettsidene til Tekstlaboratoriet ved UiO (http://www.tekstlab.uio.no/nota/NorDiaSyn/dialekt_einar_haugen.html). Han hadde til saman 31 informantar frå Coon Valley og Westby, og han gjorde lydopptak av 26 av desse. Den eldste av dei han gjorde opptak av, var fødd i 1849 (93 år), den yngste i 1911 (31 år), og gjenomsnittsalderen på desse var 67 år. Åtte var fødde i Noreg, resten i Amerika. Nokre av desse opptaka er svært korte, det kortaste er på to minutt, medan det lengste er på 55 minutt. Til saman er opptaka av informantane på seks timer, men i tillegg finn ein også opptak av folk som ikkje hadde status som informantar. Delar av dette materialet er transkribert av Haugen og Oftedal, også dette ligg på nettsidene til Tekstlaboratoriet. Slik desse opptaka ligg på nettet, er dei ikkje utan vidare enkle å identifisere, og eg har her berre brukt dei eg har rimeleg sikker identifisering av.

Hausten 1992 og våren 1996 var eg sjølv i det same området og gjorde feltarbeid, og eg samla 80 timer med lydopptak av rundt 60 informantar. Informantane som eg hadde da, var fødde mellom 1905 og 1932. Den eldste hadde utvandra som liten saman med foreldra, medan alle dei andre var fødde i Wisconsin.

Hausten 2010 hadde eg på nytt høve til å gjere meir feltarbeid her. Da organiserte NorAmDiaSyn-prosjektet ein ekspedisjon til Midtvesten for å dokumentere det norske språket her, og i etterkant av denne rundreisa returnerte eg til Coon og gjorde meir feltarbeid. Denne gongen prøvde eg særleg å finne fram til det eg i denne samanhengen vil kalle yngre folk, dvs. folk fødde etter 1940. I tillegg til desse opptaka finst det også eit relativt stort materiale frå Coon som er samla inn på dei tre innspelingsreisene til NorAmDiaSyn i 2010 og 2011.

I den vidare framstillinga kjem eg derfor til å bruke materialet til Haugen frå 1942 og samanlikne det med det materialet som eg sjølv samla i 1992 og opptak frå 2010–11. Til saman dekker dette materialet folk fødde mellom 1849 og 1961, eit tidssprang på over 100 år og dermed også fleire generasjoner. Ei samanlikning av desse opptaka bør kunne seie noko om korleis det amerikanorske språket har endra seg på desse åra, og også gje svar på om det språket som blir omtala som "Westby-norsk" eller "Coon Valley-norsk", verkeleg refererer til ei nokolunde einheitleg språkform, ein koiné som har vakse fram når språkbrukarar med ulik dialektbakgrunn har møtst. Det kan sjå ut som om Haugen meiner at ei slik språkform var på god veg til å etablere seg alt på 1940-talet, når han skriv at "[t]he prevailing dialect is that of Lower Gudbrandsdalen, particularly Biri; this is often referred to as 'Westby Norwegian'" (Haugen 1953: 610).

Ein amerikanorsk koiné?

Kerswill og Trudgill (2005: 196) har peikt på to arketypiske situasjonar der koinéar gjerne utviklar seg. Det eine gjeld immigrasjon til store landområde, der busetjinga av New Zealand blir brukt som eksempel. Det andre gjeld utviklinga av nye (by)samfunn innanfor eit geografisk avgrensa område, og framveksten av Høyanger, Odda og Tyssedal blir teken fram som eksempel på den siste typen. Og sjølv om det nok er vanskeleg å samanlikne Coon med New Zealand eller Odda, er det trekk frå begge scenarioa som er relevante her. Det eine går på at utvandringa til Amerika i stor grad representerte

ein brot med heimstaden i Noreg, slik at språksituasjonen og språkutviklinga der i mindre grad kunne verke normerande på prærien. Men dette brotet var neppe absolutt, for i ein relativt lang periode kom det nye innvandrarar frå Noreg, og eit slikt påfyll med norskepråklege kan nok ha redusert farten på koineiseringsprosessen. Det andre gjeld at også i Coon voks det fram eit heilt nytt samfunn der folk med ulike dialektar møttest. Rett nok var dialekten frå Biri og nedre delen av Gudbrandsdalen i majoritet her, men dei var på ingen måte einerådande, og det er rimeleg å tru at ein gong var det relativt stor dialektal variasjon.

Eit trekk som heilt opplagt også har verka inn på språkutviklinga i Coon, er at vi ikkje berre har hatt kontakt mellom ulike norske dialektar, men også kontakt mellom desse og engelsk. Og dette siste har fått svært dramatiske konsekvensar, både gjennom at det norske språket har endra seg som eit resultat av denne kontakten, men særleg gjennom at det etter kvart har vorte færre og færre som i det heile kan snakke norsk, og at det amerikanorske språket i dag er på god veg til å forsvinne heilt. Det er vanskeleg å vurdere korleis språkkontakten med engelsk har innverka på koineiseringsprosessen, men for norskamerikanarane sjølv er det særleg alle dei engelske lånorda dei dreg fram når dei skal karakterisere kva som er typisk for Westby-norsk og Coon Valley-norsk (jf. også Johannessen & Laake 2012a). Samstundes er det neppe slik at engelsk har vore så ekstremt dominerande heile tida, på mikronivå var nok norsk også det dominerande språket i dette settlementet til eit godt stykke ut på 1900-talet, og ei tid snakka «alle» her norsk, også folk med tysk og irsk bakgrunn.

Trudgill m.fl. (2000) har skissert ein koineiseringsprosess som går over tre stadium og som ofte vil gå over tre generasjoner. Det første stadiet, der førstegenerasjons-innflyttarane dominerer, er prega av dialektal variasjon, men med tendensar til nivellering. Det andre stadiet, der andregenerasjons-innflyttarane dominerer, er kjenneteikna av stor språkleg variasjon som kan sjåast på som ei utprøving av ei ny språkleg norm. Det siste stadiet, der tredjegenerasjons-innflyttaren er i majoritet, er prega av konsolidering, språkleg nivellering og framvekst av ei meir einheitleg norm. Og med litt godvilje kan ein kanskje seie at det materialet som eg byggjer denne framstillinga på, i nokon grad bør samsvare med desse tre stadia. Materialet til Haugen frå 1942 innehold ikkje så reint få førstegenerasjons-innvandrarar, sjølv om innvandringa til dette området hadde gått føre seg i over 90 år da Haugen gjorde feltarbeidet, og fleirtalet av informantane hans var fødde i Amerika. Materialet mitt frå 1992, der eg berre hadde ein førstegenerasjons-

informant, og der dei aller fleste var fødde mellom 1905 og 1930, kan såleis kanskje representer stadium to i denne modellen, sjølv om vi her har mange tredjegenerasjons-innvandrarar. Informantane frå 2010–11 kan vidare gå inn som representantar for det siste stadiet – alle var fødde i Amerika, og ikkje så reint få av dei er fødde etter 1940, og dei fleste er tredje- eller fjerdegenerasjons-innvandrarar.

Språksituasjonen på 1940-talet

Dersom ein kan gå ut ifrå at lydopptaka etter Haugen er representative for språkvariasjonen i Coon tidleg på 1940-talet, ser det ut som om språket da kan delast inn i tre hovudtypar: *austnorsk – særleg dølamål, vestnorske dialektar og (delvis) normalisert språk*. Her er dølamålet den mest frekvente, men vi finn også informantar som snakkar andre dialektar, og ikkje minst, folk som på ulik måte normaliserer språket sitt. Og i den vidare framstillinga skal eg sjå på utviklinga til desse tre hovudkategoriane.

Vestnorske dialektar

I 1942-materialet til Haugen finn vi fleire opptak av informantar med ein annan dialektbakgrunn enn austnorsk, mellom anna av eit par der begge var fødde i Eresdalen i Romsdalen (informant 11r1 og 11r2). Kona fortel om den første tida da ho kom til Coon Valley, og om kor vanskeleg det på alle vis var å kome til eit nytt land. Språket var sjølvsagt også eit problem, og her seier ho ingenting om vanskane med engelsk, det store problemet var tydelegvis møtet med gudbrandsdølane. Dei forstod ikkje alt ho sa, og da flirte dei av henne. Konsekvensen av dette var at ho måtte prøve å snakke gudbrandsdøl, og først da vart ho forstått. Grunntrekka i talemålet til desse to viser klart tilbake til Romsdalen. Og ut frå det kona fortalte, var det særleg skilnader i ordtilfanget som gjorde at ho ikkje vart forstått. Tendensen til akkommadasjon er likevel ikkje berre knytt til det leksikalske nivået, dei to har også språklege trekk som viser fonologisk og morfologisk akkommadasjon, og desse kan vanskeleg berre forklarast ut frå eit ønske om å bli forstått. Til dømes finn vi tendensar til kløyvd infinitiv i materialet, som [fo¹tæljə] (også [fo¹tærlja]) 'fortelje', men [²jæ:ra] 'gjera' og [²va:ra] (også [²væ:rə]) 'vera', og det er vanskeleg å tru at dei romsdalske e-infinitivsendingane skulle skape kommunikasjonsvanskar. I staden er det nok snakk om at dette er eit trekk dei opplevde som markert, og som derfor blir

forsøkt erstatta med det dei opplever som mindre markert (dvs. kløyvd infinitiv). Vidare er det ingen av dei som bruker den romsdalske pronomenformen [i:], i staden bruker dei formene [je:] og [e:]. At pronomenet [i:] blir oppfatta som markert og derfor står litt utsett til, er kanskje ikkje så overraskande. Eresfjord ligg også på yttergrensa av denne [i:]-isoglossen i Romsdalen, derfor skulle [e:], som vi finn i nokre av nabobygdene, vere ein naturleg substitutt. Men her bruker dei altså i tillegg [je:], noko som kanskje har samanheng med at dette også var ei svært frekvent pronomenform i dette settlementet. Vi ser vidare at nektingspartikkelen [²içə] ofte blir bytta ut med [²itə] og [²icə], men også her finn vi mykje variasjon.

Normalisert talemål

Vi finn i Haugen-materialet også døme på folk som i større eller mindre grad prøver å normalisere talespråket sitt, og da i retning av «bokspråket», dvs. riksmål. Her er det naturlegvis vanskeleg å vite om dei alltid snakkar slik, eller om dei hadde fleire register og at det er det høgtidssame i opp-takssituasjonen som får dei til å endre språket. Feltnotat til Magne Oftedal, som i 1948 var assistent for Haugen, viser at det fleire stader ikkje var uvanleg at norskamerikanarar normaliserte språket sitt når det vart gjort opptak. Dei som normaliserer i Coon, er særleg folk med utdanning og som hadde tilhald i byen. Ein av desse, som rett nok ikkje er registrert som informant, men som Haugen gjorde eit relativt langt opptak av, er presten i Coon Prairie-kyrkja. Og han møter svært godt budd – med ferdigskrive manuskript som han les frå, og ein kan kanskje undre seg litt over kvifor Haugen i etertid tok seg bryt med å skrive ned denne monologen. Ein annan informant, 11c2, hadde vakse opp i Coon Valley, men budde i La Crosse, der ho hadde arbeidd som sjukepleiar. Og sjølv om ho i starten av intervjuet seier at ho skal prøve så godt ho kan å snakke Coon Valley-dialekten, klarer ho ikkje heilt å leve opp til denne intensjonen. Såleis finn vi at ho ved sida av [je:], [ite], palatalar, kløyvd infinitiv og tendensar til dativbruk, også har meir «bokspråknære» former som [²ike] 'ikke', [¹vuðan] 'hvordan', [¹ti:dŋ] 'tiden', [e:n gaŋ] 'en gang', [mi:n fa'mi:liə] 'min familie', berre for å nemne nokre få eksempel. Bror hennar derimot (11c1), som var farmar i Coon Valley, viser ingen slike teikn til å endre språket sitt.

Når informantar i det heile var i stand til å normalisere talespråket sitt mot «bokspråket», betyr dette at dei hadde kjennskap til denne språkvarieteten. Og mange norskamerikanarar på 1940-talet hadde nok det. På den tida var det framleis ein levande norskamerikansk skriftkultur, sjølv om han

var på sterk retur da. Enno sirkulerte det mange ulike norskspråklege aviser, og det vart også trykt bøker på norsk. Det er også sannsynleg at mange hadde møtt dette språket på norske filmar på kinoen i Westby; det vart vist norske filmar der på 1940-talet og fram til byrjinga av 60-talet (Ibarra 1976). Dei aller fleste var også konfirmerte på norsk, og dei hadde gått på den såkalla «norsksskolen» eller «sommarskolen», ein institusjon driven av kyrkja, der dei også fekk opplæring i å lese og skrive norsk. Og norsk var også i bruk som liturgispråk i kyrkja, slik at dette skriftnære talespråket var ein kjent varietet som sikkert også hadde høg status.

Austnorsk «dølamål»

Dei fleste informantane i 1942 hadde bakgrunn frå nedre delen av Gudbrandsdalen og Biri, i alle fall bar talemålet deira preg av dette. Men samstundes er det ikkje slik at denne døla-dialekten er einheitleg i den forstand at alle snakkar likt: Vi finn også variasjon av ymse slag, både fonologisk og morfologisk, og denne variasjonen er i stor grad avgrensa til dei ulike talemålstrekk som ein finn i Gudbrandsdalsområdet frå Biri og opp til Fron. Mykje av denne variasjonen har sikkert samanheng med kor i dette området dei har opphavet sitt, men vi finn også individuell variasjon som indikerer at språksystemet er ustabilt og kanskje også i endring. Denne variasjonen ser vi m.a. i pronomenbruken, der eintalsformene [je:] og [e:] konkurranter. Tradisjonelt er valdet for [e:] nordover frå Gausdal og Øyer, mens vi finn [je:] sør for dette. Informantane med bakgrunn i Fron ser ut til å bruke [e:] konsekvent, medan det er vanskelegare å sjå noko mønster hos andre. Nokre vekslar mellom å bruke [je:] og [e:], og særleg ser dette ut til å gjelde dei som er fødde i Amerika. Vi finn også [e:] hos ein informant med bakgrunn i Biri, dvs. utafor valdet til denne forma. Som fleirtalspronomen finn vi berre [vi:]. Hos informantar med bakgrunn i Fron skulle ein vente å finne [us], men denne forma blir tydelegvis opplevd som markert og derfor ikkje brukta. Nektingspartikkelen [²ite] ser ut til å vere einerådande, anna er nok heller ikkje å vente sidan valdet for denne forma dekker Mjøsbygdene og Gudbrandsdalen opp til Nord-Fron.

Palatalisering av opphavlege dentalar i hovudstaving finn vi i større eller mindre grad hos dei fleste, som [²haʎin̩,da:t̩] 'Hallingdal', [la,jn̩] 'land', [stɯŋ̩] 'stund' og [²kaʎə] 'kalle'. Men denne palataliseringa kan hos nokre oppfattast som svak, og ho kan også arte seg som såkalla *palatal segmentering*, som [²æ:lə] 'alle', [²pæ:n̩o] 'panner' og [bjø:n̩] 'bjørn'. Nordover frå Fron skal ein også finne palatalisering i trykklett staving, men dette finn vi

lite av i Haugen-materialet; berre éin av informantane har dette trekket, som i [²ka:raj] 'karane', og han var fødd i Fron. Elles ser dette trekket ut til å vere markert og derfor også eit av trekka frå den nordlege delen av Gudbrandsdalen som lett forsvinn. Derimot finn vi kort rotstaving³ i jamvektsord hos ein del med bakgrunn i den midtre delen av dalen, som [²jéra] 'gjera' og [²moṭo] 'mala', og den «europeiske u-en» ([u]) er framleis i bruk hos mange av informantane som [²uksər] 'oksar', [²unjə] 'unge' og [²sumə] 'somme'.

Innanfor morfologien finn vi også tilsvarende variasjon. Det eine gjeld preteritumsforma til a-verb, som i materialet vekslar mellom formativane -a og -e; -a er den vanlegaste, men vi finn også -e hos folk med Biri-bakgrunn. Det er også grunn til å merke seg at fleire med bakgrunn frå Mjøsbygdene har veksling mellom -e og -a, og same informanten kan bruke forma [²fiskə] og [²fiska] 'fiska'. For ein av informantane ser distribusjonen av desse to formativane ut til å vere regulert av om verbet er eit lånord eller ikkje, ho snakkar om [²kastə] 'kasta' og [²rækna] 'rekna', men [²cu:sa] 'chose' og [²sa:sa] 'size', men her er materialet svært tynt, og andre har eit system som heilt klart ikkje følgjer eit slikt distribusjonsmønster, som [²fiska]/[²fiskə] 'fiska', [²stupa] 'stoppa', [²huntə] 'hunt' og [²kætʃə] 'catch'. Så dette kan neppe lesast på annan måte enn som uttrykk for ustabilitet.

Innanfor bøyingsystemet er det også relevant å sjå på statusen til -r i presens av svake verb og for substantiv i plural indefinit form. Her kan det straks seiast at sidan dei fleste blir oppfordra til å fortelje frå gammaltida, så er presensmaterialet hos nokre nokså tynt, men ei og anna form finn ein. Dialekten i Fron og Ringebu har bortfall av -r i begge desse bøyingsformene, i Biri er -r bevart i begge, medan området imellom har r-bortfall i verb, men ikkje i substantiv. Haugen-materialet viser at for substantivbøyingen er denne dialektale distribusjonen uendra, berre dei med bakgrunn i Fron har r-bortfall i substantiv, dei andre har bevart r-en i denne posisjonen. For verb er det derimot vanskelegare å sjå noko eintydig mønster. Vi finn r-en intakt hos dei med bakgrunn frå Biri, men det er også andre som har han. Men om dette er uttrykk for ei inter-dialektal nivellering, eller om det er påverknad frå skriftspråket som gjer dette, er vanskeleg å seie. Vi finn også framleis dativ, men det er tydeleg at han er på retur. Berre førstegenerasjonsinnvandrarane ser ut til å ha dativsystemet nokolunde intakt, dei som er fødde i Amerika, har ei og anna dativform, men bruken er ikkje lenger konsekvent.

Generelt kan vi nok seie at vi på 1940-talet vanskeleg kan snakke om «Westby-norsk» er ei einskapleg og koherent språknorm, det er snarare

snakk om språkleg variasjon, men innanfor visse rammer, og denne variasjonen er ikkje berre styrt av bakgrunnen til språkbrukaren, vi finn også individuell variasjon som nok er eit resultat av konkurrerande normer i eit labilt språkmiljø.

Språksituasjonen på 1990-talet

Vestnorske dialektar

På 1990-talet var denne typen dialektbruk borte, og det har nok samanheng med at det særleg var eit fenomen knytt til norskfødde immigrantar og ikkje folk som vaks opp i dette språksamfunnet. Ibarra viser rett nok at det også på 1970-talet var nokså mange norskfødde i dette området som representerte ei relativt ny innvandring, og han seier også at berre eit fåtal av desse hadde bakgrunn frå Gudbrandsdalen (1976: 191ff). Men desse «nye» emigrantane kunne nok i stor grad noko engelsk før dei emigrerte, og sidan dei fleste norskamerikanarane i liten grad kan forstå andre dialektar enn sin eigen, er det nok svært sannsynleg at desse brukte engelsk i kommunikasjon med andre norskamerikanarar. Eg møtte sjølv ei dame i Westby som hadde emigert frå Bodø like etter krigen, og ho hadde heilt slutta å snakke norsk. Sjølv når ho snakka med bror sin, brukte ho engelsk i dag. Forklaringa ho gav på dette, var at folk i Coon ikkje forstod Bodø-dialekten hennar, og derfor fall det meir naturleg for henne å gå over til engelsk i staden for å prøve å snakke dølamål. Engelsk er trass alt det dominerande språket som alle kan, så der som dialekten skapte problem, så var engelsk den enklaste løysinga. Informantane frå 90-talet kunne også fortelje at dei i svært liten grad hadde kontakt med sogningane rundt Viroqua, og ei av forklaringane på dette var at dei var umoglege å forstå.

Normalisert talemål

På 1990-talet hadde situasjonen endra seg mykje for denne varieteten. Da møtte eg berre to informantar som normaliserte språket sitt mot skriftspråket, begge desse hadde sterke band til den norske skriftkulturen og i mindre grad til det norsk-amerikanske språksamfunnet. Den eine hadde arbeidd i mange år som lærar, medan den andre var svært interessert i Noreg og norsk litteratur, og norsk brukte han mest for å halde kontakten med Noreg. Men sjølv om det på 90-talet var få som normaliserte i retning skriftspråket, hadde dei fleste kjennskap til denne munnlege språkforma frå norskskolen

og kyrkja. Det var også mange som hadde ei klar forestilling om at dei sjølve ikkje snakka "ekte" norsk, men det dei da var opptekne av, var alle lånorda som ein finn i amerikanorsk.

Austnorsk dølamål

Heller ikkje på 1990-talet hadde det vakse fram ei einheitleg austnorsk språknorm. Variasjonen har ikkje vorte mindre, snarare tvert imot, no finn vi også talemålstrekk som ikkje er dokumentert i opptaka til Haugen. Dette ser vi m.a. innafor pronomensbruken. På same måten som i 1942 finn vi framleis [je:] og [e:] i 1. person eintal, og begge er i vanleg bruk. Her er det heller ikkje uvanleg å høre at same personen bruker begge desse formene. Vi finn vidare [vi:] som fleirtalspronomen hos dei fleste, men i dette materialet finn vi også nokre få informantar som har [os] som subjektsform, men desse er ikkje mange. At subjektsforma [os] dukkar opp på 90-talet, men ikkje er belagt femti år tidlegare, betyr naturlegvis ikkje at vi her har ei nyutvikling. Snarare er det nok slik at 92-materialet er mykje større og derfor også lettare fangar opp meir marginale trekk. Vi finn også større variasjon no når det gjeld nektingspartikkelen. Også på 90-talet var [²ite] den vanlegaste realiseringsmåten gjennom at alle i større eller mindre grad brukte denne forma. Men i tillegg var det også nokre av desse som av og til hadde ei form med palatal plosiv [²icə] eller med palatal frikativ [²içə]. [²içə] er kanskje ikkje så uventa, sidan vi finn dette i den nordlegaste delen av Gudbrandsdalen. Derimot er realisering med palatal plosiv [²icə] eit målmerke som tradisjonelt høyrer Østerdalen til, og det er vanskeleg å gje ei god forklaring på kvifor denne forma skulle dukke opp, men det er mogleg det kan vere uttrykk for ein nøytraliseringsstrategi for formene [²itə] og [²içə].

Vidare finn vi korte rotstavingar i jamvektsord hos nokre få, som i [²komo] 'koma' og [²jéra] 'gjera', men dei fleste har lang rotstaving her. Den «europeiske u-en» finn vi også hos relativt mange, som i [hu:s] 'hus' og [²uksə] 'okse'. Palatalisering av opphavleg dentale konsonantar i trykksiktig posisjon er framleis svært vanleg, som i [¹laŋ] 'land', [¹syn,da:n] 'søndagen', [²kafi,kaja] 'kaffikanna', [²aλri] 'aldri', [²kvελan] 'kveldane', [rʉŋc] 'rundt', [reŋ] 'redd' og [²skøfə] 'skodde', og situasjonen for dette målmerket ser ikkje ut til å ha endra seg særleg mykje på desse femti åra. Vi finn også at ein del av informantane har palatalisering i trykklett staving, som [²skʉ:tɪŋ] 'skolen', [²bɑ:fiŋ] 'the bluffs', [²nɔʃkəraŋ] 'norskane' og [²vŋaŋ] 'ungane'. Men også her finn vi individuell variasjon, og same

språkbrukaren kan veksle mellom realisering med og utan palatalisering, som [²çætlajn] 'kjertlane' men [²hestan] 'hestane'.

Markeringa av plural indefinitt form av substantiv er no i hovudsak med -r, sjølv om vi også finn fleirtalsformer utan -r. Døme: [²héstə] 'hestar' og [²ku:ə] 'kuer', men [²hestər] og [²ti:ər] 'tider'. Her ser vi også individuell variasjon ved at den same informanten kan markere fleirtal på begge desse måtene.

I presensmarkeringa av svake verb er derimot -r lite vanleg, sjølv om han finst. Døme: [²prájcə] 'plantar', [²snakə] 'snakkar' og [²brú:kə] 'brucker', men også [²arbeiər] 'arbeider'. Og preteritum av 1. klasse svake verb blir i all hovudsak markert med formativen -a, sjølv om vi kan finne einstaka eksempel på ei markering med -e: [²snaka] 'snakka', [²tryska] 'trøska', men [²prantə] 'planta' og [²húntə] 'hunt'.

Dativ er derimot på sterkt retur, og det er svært få som har dette trekket, og bruken er svært vaklande. Nokre av dei få døma frå 1992 er [e va dən ²yŋstə tɔ ²jentum] 'eg var den yngste av jentene' [²hø:na mə ²cçúkτijum] 'høna med kjkulingane', og denne språkbrukaren var på ingen måte stø dativbrukar. Bortfallet av dativ er ikkje noko særtrekk for det norske språket i Amerika, den same utviklinga har vi også sett mange stader i Noreg, og ein kan såleis tenke seg at denne prosessen kanskje hadde starta opp alt før utvandringa. At dialektane i området rundt Gudbrandsdalen har ulike system for dativ-markeringa, har kanskje også gitt dette trekket ein usikker posisjon. Dette er ikkje ei utvikling som har råka alle amerikanorske dialektar. I dei trøndsk dialectane i Minnesota og Dakota var dativ i stor grad levande i 1987, og i 2011 fann vi også fleire med trøndsk bakgrunn som hadde dativsystemet relativt intakt. Men skilnaden på språkbrukarane i Coon og desse trønderane var at trønderane hadde vakse opp på ein plass der nesten alle nordmennene hadde bakgrunn frå berre éi norsk bygd, og ikkje frå eit større område. Dermed var også språket einsarta utan konkurrerande former.

Språksituasjonen på 2010-talet

Vestnorsk

I 2010–11 er situasjonen den same for vestnorsk som han var to tiår tidlegare – vestnorske dialektar er borte eller i alle fall usynlege i Coon, sjølv om dei sikkert finst andre stader i Midtvesten.

Normalisert talemål

I 2010 fann vi framleis éin språkbrukar som normaliserer i retning skriftspråket; den eine av dei to eg møtte i 1992, lever framleis. Og i dag har eit skriftspråknært talemål ingen funksjon som eit slag *lingua franca*, rett og slett fordi det er nesten ingen som kjenner denne varieteten, og mange vil nok også ha problem med å forstå han (jf. Johannessen & Laake 2012b). Svært få av dei kan lese norsk, og mens dei tidlegare kunne møte dette språket i kyrkja, har det også vorte heilt slutt på det.

Likevel blir kanskje den skriftspråknære varianten den siste som overlever i Det norske Amerika, gjennom at dei som no veks opp og har interesse for norsk opphav og røter, kompenserer manglande språktradering i heimen med at dei i vaksen alder studerer norsk som akademisk disiplin. Men desse individua blir på ein måte ståande utanfor det tradisjonelle amerikanorske språksamfunnet; dei har lært språket for å kunne ha kontakt med Noreg, ikkje for å snakke med andre norskamerikanarar.

Austnorsk dølamål

Sjølv i dag finn vi framleis at det etter måten er stor talemålsvariasjon i Coon, og det er svært lite som skil språket 1992 og i dag – det meste av variasjon som vi fann da, finn vi enno. Ser vi litt nærmere på informantane frå 2010–11, er dette kanskje ikkje så uventa: NorAmDiaSyn-prosjektet har mange av dei same informantane som eg hadde i 1992, eller det er folk i den same jamaldergruppa som kjem frå dei same sosiale nettverka. Konklusjonen kunne derfor vere at det på 160 år ikkje har vakse fram nokon koiné i Coon, og at språket vil forsvinne før ein slik prosess rekk å bli fullført.

Men ser vi på dei yngre språkbrukarane, dvs. dei som er fødde rundt 1940 eller seinare, er biletet noko annleis. Dette er til saman 13 informantar, og med eitt unntak er desse menn – og dei har den same bakgrunnen som mange av informantane frå 1942 og 1992 hadde. På ein eller annan måte er dei fleste knytte til farming. Og hos desse finn vi eit nokså einheitleg språk med relativt lite variasjon.

Eitt av dei svært få målmerka der vi finn variasjon i denne gruppa, er det personlege pronomenet i 1. person sg., der dei aller fleste bruker [e:], men der vi også kan finne [je:]. At [e:] har fått denne posisjonen, er eigentleg overraskande, ikkje minst sidan [je:] var meir frekvent i -42 og -92. Og noka god forklaring på dette har eg eigentleg ikkje. Fleirtalspronomenet hos alle er [vi:], medan alle har nektingsspartikkelen [²itə]. Vidare finn vi palatalise-

ring av dentalar i hovudstaving, som [haj] 'han', [b̥εŋc] 'brent' og [skrελ] 'skrell', men sjølve realiseringa av palatalen er hos mange nokså svak. Eg har ikkje funne palatalisering i trykklette stavingar. Dette var eit relativt marginalt trekk også i -42 og -92, så denne utviklinga er slik sett ikkje uventa. Systemet med kløyvd infinitiv er framleis intakt, som i [²ta:ṛa] 'tala', [²jæ:ṛa] 'gjera', men [²snakə] 'snakke', [²drekə] 'drikke'. Vi finn ikkje korte rotstavingar i denne gruppa, og den «europeiske u-en» er også uvanleg.

Innanfor bøyingsystemet ser vi at -r er bevart i plural indefinitt form av substantiv, slik at vi finn former som [²tomər] 'tommer', [²kyrə] 'kyr', [²goŋər] 'gonger' og [²vi:kur] 'veker'. Derimot manglar -r i presens av svake verb, som [²reisə] 'reiser', [²cçør:rə] 'køyrer' og [tru:] 'trur'. Og preteritum av 1. klasse svake verb er no markert med formativen -a, som [²skrata] 'skratta', [²mjølka] 'mjølka' og [²la:ga] 'laga'. Alt dette samsvarer i og for seg med hovudtendensane i -92 også, sidan dette systemet da var det vanlegaste. Og medan dativ var på retur alt i -42, er han no heilt borte. Ut frå dette ser vi at det meste av variasjonen er borte i denne jamaldringsgruppa, og at ein på det grunnlaget kan hevde at det har utvikla seg ein koiné i Coon.

Konklusjon

I framstillingar av korleis koinéar blir danna, snakkar ein om at denne prosessen i mange høve tek tre generasjonar. Som vi har sett, er ikkje denne prosessen fullført enno i Coon, sjølv om det er tydeleg at ei slik felles norm i stor grad har etablert seg hos dei yngste språkbrukarane, dvs. dei som er rundt sytti eller yngre. Og sjølv om vi vanskeleg kan snakke om «ungdomsspråk» her, så er det tydeleg at skilnaden mellom desse og den eldre generasjonen er relevant i denne samanhengen. Det er også påfallande kor lang tid denne prosessen har teke, det er no meir enn 160 år sidan dei første nordmennene slo seg ned i dette området, og i hundre av desse vart språket tradert. Det er vanskeleg å vite sikkert kvifor denne prosessen har teke såpass lang tid, og det er kanskje også mange grunnar til dette. Ei medverkande årsak er nok at innvandringa frå Noreg til dette området stod på i fleire tiår, og at dette stadige tilsiget med nye norskspråklege hefta denne utviklinga. Viktig er nok også at norskamerikanarane i svært liten grad ser ut til å vere bevisste den dialektale variasjonen som vi finn innanfor dølamålet i Coon. Både på 1990-talet og i 2010–11 var det knapt nokon av dei som hadde re-

flektert over at det var ein slik variasjon, dei meinte at alle snakka likt. Det er heller ikkje nokon grunn til å tru at ein varietet har høgare status enn andre her. Og sidan denne variasjonen ikkje vart registrert, tematisert eller kunne knytast til status, var det kanskje heller inga sosial drivkraft som pressa fram ei raskare utvikling mot ein koiné.

Ein skal heller ikkje sjå bort frå at tempoet i denne prosessen kan ha sambanheng med det Ibarra (1976: 245) og Munch (1954: 107) kallar «clannish(ness)». Ifølgje Munch og Ibarra er sterke familiære band eit av kjenneteikna på nordmennene i dette samfunnet, og mange av dei sosiale aktivitetane her er i stor grad retta mot familien og slekta. Denne lojaliteten mot sitt eige opphav og si eiga ætt kan også ha fått språklege konsekvensar ved at dette samhaldet har vorte markert gjennom ein sterk språkleg lojalitet. Familien har dermed vorte ein viktigare språknormeringsinstans enn andre instansar i lokalsamfunnet. Eit argument for ei slik tolking er at vi alt i materialet til Haugen finn ein informant som snakkar ein dialekt som er så godt som identisk med språket til dei yngste i dag. Denne informanten, 10c14, var ein mann heilt utan norsk etnisk bakgrunn. Han var tysk-amerikanar som voks opp med tysk heime, men som måtte lære seg norsk – i tillegg til engelsk – da han begynte på skolen. Han var i slutten av 40-åra da opptaket vart gjort, og han meiner da at han snakkar norsk betre enn tysk. Poenget her er at for denne informanten har ikkje familien vore nokon normeringsinstans, og han har derfor heller ikkje hatt spesielle haldningars knytt til ulike norske dialektale varietetar. Han hadde lært språket av jamaldringar, og det er derfor rimeleg å tru at språket hans speglar dei mest frekvente, dvs. minst markerte formene som var brukte i denne jamaldringsgruppa.

Han har såleis kløyvd infinitiv, men jamvektsinfinitivane er utan jamningsformer med [o], slik dei er i store delar av Gudbrandsdalen. Rotstavingane i jamvektsord er lange, ([²ta:ra], ikkje [²toro], 'tala'). Vi finn utjamming (men altså ikkje kort rotstaving) i former som [²stugu] 'stugu', [²somo] 'same', og [²somor] 'sommar', som tradisjonelt hører heime i sjølve Gudbrandsdalen, og ikkje i Biri. Vi finn vidare palatalisering av dentalar i hovudstaving, men ikkje i endestaving ([køj] 'korn', men [²moron], ikkje [²morɔn] 'morgen'), eit system som samsvarer med dei ein tradisjonelt har i Gudbrandsdalen sør for Fron. Vidare har han *r*-bortfall i presens av svake verb, [²kελə] 'kalle', men ikkje i pl. ind. av substantiv [²hæstər] 'hestar', [²kʉ:ər] 'kyr', noko som samsvarer med Gausdal, Øyer og Fåberg, men ikkje Biri. Han manglar vidare -n i pl. def. i ord som [²unja] 'ungar', som peiker mot området frå Fåberg og sørover. Han har pronomensformer som

[e:], som peiker nordover frå Øyer/Gausdal, men [vi:] (sørover frå Øyer/Gausdal). Og vi finn i tillegg pronomenet [dum] og nektingsadverbet [²itə], som begge peiker sørover. Dei fleste trekka i talemålet samsvarer såleis med det vi elles finn i området Øyer og Gausdal, eit område som både språkleg og geografisk står imellom ytterpunktene Fron og Biri. Og som sagt, det samsvarer også i stor grad med språket til dei yngste språkbrukarane i dag.

Når ikkje dei andre norske jamaldringane tok i bruk denne varieteten på same måten som denne tysk-amerikanaren, så kan det kanskje forklaraast med at den sterke lojaliteten til familien også gjorde at heimespråket kunne fungere som ei norm som bremsa ei slik utvikling. Men sjølv om prosessen med å utvikle ein koiné i Coon har teke lengre tid enn kva ein ofte ventar, så kan det neppe vere tvil om at vi i alle fall har sett dei to første stadia i koineisering slik desse blir beskrivne av Trudgill og Kerswill, og at sluttstadiet, ein koiné, også er til stades hos dei yngre språkbrukarane i dag.

Notar

- * Eg vil gjerne takke den anonyme fagkonsulenten og redaktørane Janne Bondi Johannessen og Joseph Salmons for svært nyttige kommentarar til denne artikkelen. Eg vil også takke deltakarar på seminar i Decorah, Fefor, Edinburgh, UiT og HiØ for gode spørsmål og kommentarar. Dessutan vil eg takke Benthe Jansson Kolberg og Gerard Doetjes ved Høgskolen i Østfold for nyttige innspel til den siste versjonen av denne artikkelen.
1. Talmaterialet i US Census om språkbruk i heimen byggjer på informasjon frå eit representativt utval med innbyggjarar, og desse tala er derfor eit estimat.
 2. Området rundt Westby blir ofte kalla Coon Prairie.
 3. Transkripsjonen min skil ikkje på lang og kort rotstaving når vokalen er kort. I dei fleste varietetane representerte i Coon, er rotstavinga lang, og da er markering av stavingslengd i samsvar med «tradisjonen». Men i materialet mitt finn vi også nokre døme på kort rotstaving, og transkripsjonen vil da ikkje vise dette. Men i dei høva der rotstavinga er kort, vil dette gå klart fram i tekstkommentarane.

Bibliografi

- Clyne, Michael 2003: *Dynamics of Language Contact*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Flaten, Nils 1900: Notes on the American-Norwegian with Vocabulary. *Dialect Notes* Vol. 2, 1900–1904, 115–126.
- Flom, George T. 1900–04: English Elements in Norse Dialects of Utica,

- Wisconsin. *Dialect Notes* 2, 1900–1904.
- Flom, George T. 1903: The Gender of Norse Loan-Nouns in Norse Dialects in America. *The Journal of Germanic Philology*, 1–31.
- Flom, George T. 1912: Det norske sprogs bruk og utvikling i Amerika. *Nordmands-Forbundet*, Kristiania, 233–250.
- Flom, George T. 1926: English Loanwords in American Norwegian. As spoken in the Koshkonong settlement, Wisconsin. *American Speech* Vol. 1, 541–558.
- Flom, George T. 1929: On the Phonology of English Loanwords in the Norwegian Dialects of Koshkonong in Wisconsin. *Arkiv for Nordisk Filologi – Tilläggsband til bd. XL*, 178–189.
- Flom, George T. 1931: Um det norske målet i Amerika. *Norsk aarbok*.
- Haugen, Einar 1956: *Bilingualism in the Americas. A bibliography and research guide*. American Dialect Society, University Alabama Press.
- Haugen, Einar 1969 [1953]: *The Norwegian Language in America*. Philadelphia.
- Hjelde, Arnstein 1992: *Trøndsk talemål i Amerika*. Tapir. Trondheim.
- Hjelde, Arnstein 1996a: The gender of English nouns used in American Norwegian. Ureland & Clarkson (red.): *Language Contact across the North Atlantic*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag, 297–312.
- Hjelde, Arnstein 1996b: Some phonological changes in a Norwegian dialect in America. Ureland & Clarkson (red.): *Language Contact across the North Atlantic*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag, 283–295.
- Holand, Hjalmar R. 1927: *Coon Prairie: en historisk beretning om den Norske evangeliske lutherske menighet paa Coon Prairie. Skrevet i anledning av dens 75-aarsfest i 1927*. Augsburg: Minneapolis.
- Holand, Hjalmar R. 1928: *Coon Valley: en historisk beretning om de norske menigheter i Coon Valley, skrevet i anledning av kaldets 75-aarsfest i 1928*. Augsburg: Minneapolis.
- Ibarra, Robert A. 1976: *Ethnicity Genuine and Spurious – A study of a Norwegian Community in Rural Wisconsin*. Ph.D.-avhandling. University of Wisconsin: Madison.
- Johansen, Kjell 1970: Some Observations on Norwegian in Bosque County, Texas. I Gilbert, Glenn G. (red): *Texas Studies on Bilingualism*. Berlin, 170–178.
- Johannessen, Janne Bondi & Signe Laake 2012a: Østnorsk som norsk fellesdialekt i Midtvesten. *Norsk Lingvistisk Tidsskrift*.
- Johannessen, Janne Bondi & Signe Laake 2012b: To myter om det norske

- språket i Amerika: Er det gammeldags? Nærmer det seg en bokmålsstandard? *Norsk Lingvistisk Tidsskrift*, 66–90.
- Kartsamling for leksikografi, <http://www.edd.uio.no/perl/search/search.cgi?appid=2108&tabid=2338&lang=NNO> (lesedato: 02.12.2011).
- Kerswill, Paul 2002: Koineization and accommodation. Chambers, J. K., P. Trudgill & N. Schilling-Estes (red.): *The handbook of language variation and change*. Blackwell: Oxford, 669–702.
- Kerswill, Paul 2006: Migration and language. Mattheier, Klaus, U. Ammon & P Trudgill (red.): *Sociolinguistics/Soziolinguistik. An international handbook of the science og language and society*. Vol 3. Berlin: De Gruyter.
- Kerswill, Paul & Peter Trudgill 2005: The birth of new dialects. Auer, P., F. Hinskens & P. Kerswill (red.): *Dialect Change: Convergence and Divergence in European Languages*. Cambridge, 196–220.
- Milroy, Lesley 1987: *Observing & Analyzing Natural Languages. A Critical Account of Sociolinguistic Method*. Language in Society 12. Oxford: Blackwell.
- Munch, Peter A. 1949: Social adjustment among Wisconsin Norwegians. *American Sociological Review*. Vol. 14, No. 6, Dec., 780–787.
- Munch, Peter A. 1954: Segregation and Assimilation of Norwegian Settlements in Wisconsin. *Studies and Records*. NAHA: Northfield, 102–140.
- Oftedal, Magne 1949a: Norsk talemål i Amerika. *Syn og segn*, 195–203.
- Oftedal, Magne 1949b: The Vowel System of a Norwegian Dialect in Wisconsin. *Language* 25, 261–267.
- Qualey, Carlton Chester 1970: *Norwegian Settlement in the United States*. NAHA: Northfield.
- Skjekkeland, Martin 2005: *Dialektar i Noreg – tradisjon og fornying*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Skogstad, Ola (red.) 1974: *Austlandsmål – Språkarv og språkbruk på indre Austlandet*. Oslo: Samlaget.
- Synopsisen, <http://www.edd.uio.no/perl/search/search.cgi?appid=145&tabid=2165> (lesedato: 02.12.2011).
- Trudgill, Peter J., E. Gordon, E. Lewis & G. MacLagan 2000: Determinism in new-dialect formation and the genesis of New Zealand English. *Journal of Linguistics* 36, 299–318.
- US Census Bureau: US Census 2000 Special Tabulation 224.
- US Census Bureau: 1990 US Census Data. <http://venus.census.gov/cdrom/lookup>. (Lesedato 07.03.1996).

Summary

The area around the two small towns Coon Valley and Westby in the western part of Wisconsin is the location for a rather old Norwegian settlement, dating back to the late 1840s, and it is also an area where Norwegian still is used by some people. Many of the Norwegian Americans here can trace their ancestors back to the Gudbrandsdalen area, and the links to this area in Norway is also obvious in the Norwegian dialect spoken here today. From the literature on sociolinguistics we know that it is quite common that when many people with different dialects move into the same area, a new dialect – a koiné – will emerge after a period of time, typically this process will take three generations.

In this article I have tried to describe how spoken Norwegian in this area has changed over time, and I try to use a "real time" approach by working on three different sets of recordings: The oldest is the recordings done by Einar Haugen in 1942, when he was in this area collecting material for his famous "The Norwegian Language in America". In 1992 I spent a couple of months around Westby and Coon Valley, doing recordings for a study on the Norwegian language in America, and in 2010–11 more recordings were done by the NorAmDiaSyn project, as well as by myself. By comparing these three sets I try to point at some tendencies in the way the Norwegian language in this area has changed, and my focus here is on Norwegian dialect features, and not changes due to contact with English. Apparently, we do not find one coherent dialect in this area, even if most people speak a dialect with features found in the Gudbrandsdalen area, there is still dialect variation among the speakers, but the variation today is not as big as what is documented in Haugen's recordings from the 1940s. Thus we could perhaps claim that the koineization process never was completed in this area. However, if we look at youngest speakers of Norwegian in this community, which are a handful of people born after 1940, their Norwegian dialect is much more conform, and it can be argued that their language represents such a koiné.

Arnstein Hjelde
Høgskolen i Østfold
1757 Halden
arnstein.hjelde@hiof.no